
Kyrkomötet
Ekumenikutskottets betänkande 2009:3

**Global rättvisa, vapenhandel, fred och gemensam
säkerhet**

Sammanfattning

I betänkandet behandlas motion 2009:47 av Anna Karin Hammar och Torgny Larsson samt motion 2009:81 av Terence Hongslo. Båda motionerna syftar till att utveckla Svenska kyrkans arbete för fred och global rättvisa.

Ekumenikutskottet konstaterar att Svenska kyrkan redan är aktiv i ett intensivt arbete för global rättvisa, fred och säkerhet. Motionerna pekar på utvecklingsområden som är angelägna men utskottet gör bedömningen att det arbete som bedrivs och är planerat motsvarar motionärernas intentioner utan att Kyrkomötet bör ge ett särskilt kyrkostyrelseuppdrag och yrkar därför avslag på motionerna.

Innehåll

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut	3
Motionernas förslag.....	3
Motion 2009:47 av Anna Karin Hammar och Torgny Larsson, Gemensam säkerhet och begränsad vapenexport	3
Motion 2009:81 av Terence Hongslo, Intensifiering av arbetet för fred och global rättvisa.....	3
Bakgrund.....	3
Grunden för Svenska kyrkans internationella arbete.....	3
Kol och stålunionen	4
Säkerhetsbegreppet.....	4
Liv- och Fred-institutet	5
Religionens roll i konflikter och försoningsarbete.....	6
Kyrkorna och vapenhandeln	7
Göteborgsprocessen	7
Vapenkriteriet i Svenska kyrkans finanspolicy på nationell nivå	8
Pacifism och rättfärdigt krig.....	9
Svenska kyrkan, Internationellt arbete – Hela världen	9
Tidigare behandling i Kyrkomötet.....	10
Ombudsmötet 1998	10
Kyrkomötet 2001	10
Kyrkomötet 2005	11
Kyrkomötet 2007	11
Utskottets överväganden.....	12
Tiden är inte mogen för ensidiga initiativ från Svenska kyrkan.....	12
Arbetet för fred och global rättvisa bedrivs redan med målmedvetenhet och intensitet.....	12

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2009:47.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2009:81.

Motionernas förslag

Motion 2009:47 av Anna Karin Hammar och Torgny Larsson, Gemensam säkerhet och begränsad vapenexport

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till Kyrkostyrelsen att i samråd med Liv och Fred- institutet inbjuda företrädare för olika religioner, fredsinstitut och regeringar till en process för utvecklandet av strategier för gemensam säkerhet mellan världens länder och konfliktaktörer.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till Kyrkostyrelsen att till regeringen framföra behovet och vikten av en mera restriktiv svensk vapenexport.

Motion 2009:81 av Terence Hongslo, Intensifiering av arbetet för fred och global rättvisa

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till Kyrkostyrelsen att rekommendera stift och församlingar att till *Hela Världen* anslå väsentligt ökade resurser för att motverka ekonomiska orättvisor och våld vilket drabbar särskilt kvinnor och barn.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till Kyrkostyrelsen att ta initiativ till ett målmedvetet arbete för den kristna fredsvisionen om icke-våld och en vapenfri värld för att ge alla människor en bättre framtid.
3. Kyrkomötet beslutar att uppdra till Kyrkostyrelsen att utarbeta rekommendationer så att Svenska kyrkan i olika sammanhang intensifierar det ekumeniska och interreligiösa samarbetet både för att effektivisera nämnda insatser och för att manifestera trovärdighet i arbetet för fred och rättvisa i världen.
4. Kyrkomötet beslutar att uppdra till Kyrkostyrelsen att göra en översyn av hur dess tillgångar i aktier och värdepapper förvaltas med hänsyn till krav på fred, global rättvisa och hållbar utveckling.

Bakgrund

Grunden för Svenska kyrkans internationella arbete

Svenska kyrkans internationella arbete – Hela Världen är integrerat i Svenska kyrkans struktur och organisation på olika nivåer och delar ett globalt ansvar för kyrkans mission och diakoni med andra kyrkor i den världsvida kyrkan. Det konkreta samarbetet med kyrkor och ekumeniska organisationer i syd utgår från tre vägledande perspektiv som på olika sätt präglar Svenska kyrkans internationella arbete: hållbarhetsperspektivet, rättighets- och genusperspektivet samt försoningsperspektivet. För Svenska kyrkans engagemang i freds- och säkerhetsfrågor är framför allt de två sistnämnda, rättighets- och genusperspektivet och försoningsperspektivet, en viktig grund men också hållbarhetsperspektivet är viktigt eftersom det kopplar samman freds- och säkerhetsfrågorna med klimatfrågor och hållbar utveckling.

Rättighets- och genusperspektivet grundas i att människan är skapad till Guds avbild och att människovärdet därför är okränkbart. I centrum för rättighetsperspektivet står principen om icke-diskriminering, dvs. att alla människor har lika värde och lika rättigheter. Svenska kyrkan ska därför i samarbetsrelationer alltid föra en dialog om hur utsatta människors grundläggande rättigheter bäst

kan värnas, och hur statens ansvar för att förverkliga dessa kan främjas. Insatser ska bedömas och analyseras utifrån hur väl människors rättigheter tillgodoses. För att förverkliga människors rättigheter måste analyser av maktförhållanden i samhället, kyrkan och inom familjen genomföras.

Försoningsperspektivet växer ur kyrkans identitet och självbild, som är helt beroende av Guds försoning och kyrkan är sänd av Gud att delta i hans försoningsarbete. Att leva i försoning är att samverka med människor av god vilja för att riva murar som skiljer och splittrar och för att upprätta gemenskaper där människor försonas med Gud, sig själva, sin historia och sina medmänniskor. Den andliga dimensionen är kyrkans unika bidrag i försoningsarbetet. Människor söker mening utöver de materiella och sociala behoven och sammanhangen i livet. Att få möjlighet att formulera existentiella och andliga frågor och att ha tillgång till kyrkor och andra heliga platser för att utöva sin tro, är en viktig del i det som skapar helhet i en människas liv och som också, i kyrkans perspektiv, är ett viktigt bidrag för ett samhälles gemenskap. En helhetssyn på försoning ska prägla den internationella verksamheten. Det innebär att freds- och försoningsaspekter i utvecklingsprojekt får en starkare ställning.

Kol och stålunionen

Den europeiska kol och stålunionen som trädde i kraft 1952 och var en av föregångarna till EU var egentligen ett fredsprojekt. Efter det andra världskriget var det denna industrisektor som försåg den militära makten med råvaror. Initiativet kom från den franske utrikesministern Robert Schuman som redan 1950 presenterade tanken i det franska parlamentet i syfte att utesluta framtida krig mellan Frankrike och Tyskland. Schuman menade att som en konsekvens av unionen ”skulle alla krig mellan Frankrike och Tyskland bli inte bara otänkbara, utan materiellt omöjliga”.

Säkerhetsbegreppet

Begreppet ”säkerhet” är under ständig utveckling. Säkerhetsbegreppet hade i mitten av 1900-talet tydligt fokus på staters militära säkerhet. Gradvis har detta ersatts av ett bredare och mer inklusivt säkerhetsbegrepp. Säkerhetsbegreppet står självklart i centrum för Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE). Det är det enda säkerhetspolitiska samarbetsorgan i Europa där alla europeiska stater, liksom USA, Kanada och länderna i Centralasien, deltar på lika villkor. Med sin vida medlemskrets är OSSE ett viktigt instrument för att skapa långsiktig säkerhet i Europa. Verksamheten tar sin utgångspunkt i ett brett säkerhetsbegrepp, som omfattar militärpolitiska aspekter, demokrati och mänskliga rättigheter samt ekonomi och miljö. Konkret handlar det till exempel om övervakning av mänskliga rättigheter, valobservation, polisutbildning, förebyggande av väpnade konflikter och nedrustning av konventionella vapen.

Olof Palme presenterade 1982 i egenskap av ordförande för en oberoende kommission om nedrustnings- och säkerhetsfrågor det säkerhetspolitiska begreppet ”gemensam säkerhet”. Säkerhetshoten betraktas här utifrån en referensram som utgår från gemensamma intressen där hoten måste angripas och åtgärdas i internationellt samarbete med gemensamma åtgärder.

Sambandet mellan säkerhet och utveckling har fått ytterligare belysning de senaste decennierna. Begreppet ”mänsklig säkerhet” (*human security*) är FN:s benämning på denna breda definition av säkerhetsbegreppet efter FN:s utvecklingsorgan UNDP:s *Human Development Report* 1994. Begreppet mänsklig säkerhet tar sin utgångspunkt i individens rättigheter och individens skyddsbehov

till skillnad från det tidigare rådande säkerhetsbegreppet som fokuserar på nationers och staters säkerhet.

Ursprunget är en insikt om att den mest effektiva vägen att nå lokal, regional och global fred och säkerhet är att skydda människor från nöd, förtryck och utsatthet. UNDP definierar mänsklig säkerhet som en funktion av säkerhet inom sju områden: ekonomi (*economical security*), livsmedel (*food security*), hälsa (*health security*), miljö (*environmental security*), skydd mot övergrepp (*personal security*), skydd för samhällsgrupper och minoriteter (*community security*) och mänskliga rättigheter (*political security*).

”Mänsklig säkerhet” kan därför sägas vara den aktuella definition av säkerhetsbegreppet som tar vid efter begreppet ”gemensam säkerhet”. Båda begreppen utgår från en problematiserad och bred definition av ”säkerhet”. Men medan begreppet ”gemensam säkerhet” ofta anses vara politiskt färgat, kan begreppet ”mänsklig säkerhet” lättare användas då det används inom FN-systemet. Dock finns en pågående debatt kring hur pass inklusivt säkerhetsbegreppet egentligen ska vara för att också vara effektivt.

Svenska kyrkan utgår från begreppet ”mänsklig säkerhet” i sitt arbete med utsatta människor, samt i arbetet med fred och försoning. För humanitära insatser är det breda säkerhetsbegreppet en naturlig utgångspunkt i beredningen av de insatser som görs gemensamt i det nya nätverket Action by Churches Together, ACT-Development, där Svenska kyrkan är medlem. Svenska kyrkan är enskilt samt i våra ekumeniska nätverk aktiv i dialog med beslutsfattare och myndigheter både i Sverige, Europa och globalt kring frågor kring fred, konflikt, demokrati, försoning – och säkerhet.

Liv- och Fred-institutet

Liv- och Fred-institutet bildades 1985 som ett resultat av den Kristna världskonferensen för liv och fred, som ägde rum i Uppsala två år tidigare. Konferensen hölls som en reaktion från kyrkorna mot den kapprustning som då pågick mellan supermakterna. Ett resultat av konferensen var en resolution som uppmanade kyrkorna att stödja fredsforskning. Dåvarande Svenska ekumeniska nämnden ledde det arbete som ledde fram till bildandet av institutet. Numera har man slutat använda sitt svenska namn och kallar sig Life and Peace Institute (LPI).

Svenska kyrkan har sedan starten stått verksamheten nära. Svenska kyrkan bidrar sedan starten med så kallad ”core funding”, det vill säga att finansiera organisationens löpande verksamhet även utanför projektramen. Under många år har rikskollekt tagits upp till LPI.

LPI har senaste året antagit ett tydligt geografiskt Afrika-fokus i sin verksamhet. Deras sätt att arbeta kompletterar väl Svenska kyrkans intentioner och strategier när det gäller Afrika som kontinent. Inte minst är LPI:s fokus som stöd och kapacitetsstärkare i fredsfrågor regionalt i Afrika och i relation till kyrkor och den ekumeniska rörelsen i Afrika viktig även för Svenska kyrkan. Både LPI och Svenska kyrkan har på olika sätt gemensamma intressen att stötta afrikanska ekumeniska nätverk som All African Council of Churches (AACC) och The Fellowship of Christian Councils and Churches in the Great Lakes region and Horn of Africa (FECCLAHA). LPI:s intention att etablera små lokala referenspunkter i strategiskt viktiga områden är ett gott komplement till Svenska kyrkans stöd på t.ex. Afrikas Horn.

Under 2008–2009 förs samtal mellan Svenska kyrkan och LPI kring eventuellt ytterligare samverkansformer framöver. LPI:s forskning och verksamhet är med sitt freds- och konfliktperspektiv viktigt för Svenska kyrkans arbete kring fred, demokrati och säkerhet.

Religionens roll i konflikter och försoningsarbete

Många väpnade konflikter idag har religiösa inslag. De flesta är överens om att religionens roll är tvetydig. Den kan vara ett hinder, vilket har visats i många fall där religionen både kan vara den utlösande faktorn för en väpnad konflikt eller förstärka en pågående väpnad konflikt. Men religionen kan också vara en resurs i fredsbyggandet. Därför är det viktigt att analysera religionens roll på gott och ont i krig och väpnade konflikter. Det är viktigt att religiösa ledare utmanas att vägleda såväl sina medlemmar som allmänheten att inse vad religionerna kan göra för att skapa och bevara fred. Utmaningen riktas också att överskrida religiösa gränser och mötas både över traditionella religionsgränser och sociala och kulturella gränser. I sådana möten kan religiösa gemenskaper i interreligiöst samarbete finna vägar att förhindra konflikter och minimera våldet om konflikter uppstår.

LPI inbjöd tillsammans med SKR, Kristna freds rörelsen och Sveriges muslimska råd i oktober 2004 till en interreligiös internationell konferens *Tools for Peace?*, om religionens roll i konfliktsituationer. Både representanter för Svenska kyrkan och dess partner deltog. Syftet var bl.a. att diskutera religionens roll i konflikter och söka redskap för att upprätta en fredskultur.

Svenska kyrkan följer arbetet inom Kyrkornas världsråds (KV) program Interreligiös dialog som bedrivs inom tre teman: *Förtroende och respekt i interreligiösa relationer*, *Kristen självförståelse i en mångreligiös värld* samt *Kyrkor i konfliktsituationer*. Här stöder Svenska kyrkan t.ex. *Accompanying Churches in Situations of Conflict* och *Living Letters*. Ett exempel på KV:s arbete med religionsmöten är den dialog som pågår mellan kristna och muslimska kvinnor som handlar om kvinnors roll i arbete för fred på temat *Religion som en rörelse mot fred*. Man fokuserar där på följande områden: media, hälsovård och undervisning. Syftet att reflektera över hur yrkesverksamma kvinnor inom dessa områden kan verka för fred utifrån sin tro. Detta arbete genomförs i nära samarbete med Svenska kyrkan och Göteborgs stift. Projektet inleddes med ett seminarium i Teheran 2007 där 25 kvinnor deltog varav hälften från Iran. 2008 möttes kvinnorna till konferens i Göteborg.

Inter-Faith Action for Peace in Africa (IFAPA) är en fredsprocess som Lutherska världsförbundet (LVF) tog initiativ till i slutet av 1990-talet för att samla afrikanska religiösa ledare på olika nivåer och inspirera till större ansvar för att skapa fred. IFAPA är ett interkontinentalt nätverk av religiösa ledare från de sju största religionerna i Afrika. Visionen är ett enat Afrika där människors tro och tradition respekteras, människor inte kategoriseras utifrån sitt ursprung eller kön, fred råder, kvinnor och män deltar på lika villkor och alla människor kan leva tryggt. De religiösa ledarna har mötts till toppmöten 2002 och 2005; nästa toppmöte planeras äga rum i november 2009. Inom IFAPA finns kvinnoprogrammet *Mödrars rop för fred i Afrika* med syfte att synliggöra kvinnors roll i fredsarbetet och stärka deras ledarskap i Afrika. Kyrkokansliet ställer sedan år 2006 en medarbetare till LVF:s förfogande som nordisk koordinator för att bl.a. skapa kontakter mellan IFAPA och de nordiska länderna. I april 2007 deltog tio kvinnliga religiösa ledare i en resa till Finland, Norge, Sverige och Schweiz för att ge dem tillfälle att berätta om sina erfarenheter av att leva i krig och våld men också för att stimulera till ett ömsesidigt tankeutbyte om ledarskap på olika nivåer, liksom om mänskliga rättigheter, fred och konfliktlösning.

Vapenhandeln är en av de fyra frågor som kyrkorna genom Sveriges kristna råd (SKR) vill driva under det svenska ordförandeskapet i EU, hösten 2009. Vapenindustrin är sannolikt världens största näring. 2008 uppgick enligt det internationella fredsforskningsinstitutet SIPRI världens samlade militärutgifter till knappt 1 500 miljarder US-dollar, 2,4 procent av världens samlade bruttonationalprodukt. Efter det kalla krigets slut i början av 90-talet minskade den globala vapenhandeln men i slutet av 90-talet började den öka igen. Världens sammanlagda vapenexport uppgick till drygt 108 miljarder US-dollar för åren 2003–2007, varav USA svarade för knappt 32 procent, Ryssland för 26 procent och Sverige som åttonde största exportör för knappt 2 procent.

Sverige har en restriktiv policy för export av svenskt krigsmateriel; Lagen (1992:1300) är en förbudslag. Det är förbjudet att tillverka, handla med och exportera produkter eller att samarbeta med utländska företag utan tillstånd. Sådan export beviljas endast efter prövning av den statliga myndigheten Inspektionen för strategiska produkter (ISP), i samråd med Exportkontrollrådet (EKR) där samtliga riksdagens partier är representerade. Exporten beviljas dock av ISP, som dock som regel följer EKR:s rådgivande beslut. Riktlinjerna som reglerar vapenexporten förbjuder export till länder som lyder under embargo. Vidare sägs att vapenexport inte bör beviljas om det avser stat som befinner sig i väpnad konflikt med annan stat oavsett om krigsförklaring har avgetts eller ej, stat som befinner sig i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt samt stat som är invecklad i inre väpnade oroligheter.

SKR arrangerar 11 november 2009 ett seminarium i Riksdagen som bl.a. ska handla om hållbar utveckling som ett kriterium innan tillstånd ges till vapenexport.

Göteborgsprocessen

I slutet av 90-talet växte det ekumeniska engagemanget i Sverige kring vapenhandeln och SKR och Kristna fredsrorelsen engagerades sig t.ex. i arbetet för en uppförandekod för EU-ländernas vapenexport. 2000 startade *Forum Vapenhandel* som från början var ett samarbete mellan Kristna fredsrorelsen och SKR. Man genomförde två internationella konferenser i Göteborg, den första 2001 under det förra svenska ordförandeskapet i EU och den andra 2004 då också namnet *Göteborgsprocessen* lanserades. Göteborgsprocessen syftar till att göra kyrkorna i världen mer aktiva i frågorna kring vapenhandel och vapenexport. Metoden är att få till stånd breda dialoger kring etik och vapenhandel med så många parter som möjligt, dvs. vapenproducenter, kontrollmyndigheter, användare av vapen (dvs. militären), forskare, fredsrorelser, aktivister m.fl.

Göteborgsprocessen är idag ett samarbete mellan Kristna fredsrorelsen, LPI, Svenska Missionsrådet och SKR. Ledningen utgörs av en styrgrupp med representanter för dessa. Ärkebiskop emeritus K G Hammar är ordförande i styrgruppen och biskop William Kenney, Romersk-katolska kyrkan, är internationell ordförande. Utöver Göteborg har man arrangerat seminarier och konferenser i bl.a. Nairobi, Chiang Mai, Bryssel, Washington och nu senast i Bogotá 2009. Nästa stora konferens planeras till 2010 i Storbritannien. En del andra aktiviteter har också genomförts i Sverige, bl.a. uppvaktning av vapenindustrin och ISP. En högaktuell fråga som Göteborgsprocessen bevakar är den om ett internationellt bindande regelverk för vapenhandel. På engelska kallas detta för *Arms Trade Treaty*. FN har bett om synpunkter från sina medlemsländer och Sverige har gett

sitt stöd till att ett sådant utformas. Inom Göteborgsprocessen finns en oro för att detta ska bli ett urvattnat och uddlöst regelverk.

Vapenkriteriet i Svenska kyrkans finanspolicy på nationell nivå

Svenska kyrkan på nationell nivå granskar kontinuerligt sitt aktieinnehav och för aktivt dialog med de företag där det finns rapporter om att deras verksamhet inte bedrivs i enlighet med Svenska kyrkans finanspolicy på nationell nivå.

Det gamla vapenkriteriet i finanspolicyen, antaget av Kyrkofondens styrelse 5 september 2006 (punkt 2.4.4) löd som följer:

Svenska kyrkan erkänner staters rätt till självförsvar. Man inser också behovet av en vapenindustri. Vapen är emellertid något som skall tas i bruk som en sista utväg, när inga andra medel längre är möjliga. Försvarets syfte är i första hand att verka avskräckande. Till följd av de risker som finns för att vapen kan komma att användas på ett orättfärdigt och inhumant sätt är det angeläget att vara restriktivt beträffande vilka företag inom denna bransch som är möjliga placeringar. Svenska kyrkan investerar inte i företag som tillverkar vapen eller vitala vapendelar som omfattas av konventionen om inhumana vapen eller konventionen om antipersonella minor. Företag som är verksamma inom handel med vapen eller vitala vapendelar skall bedriva sin verksamhet i enlighet med EU:s uppförandekod för vapenexport.

Vid Kyrkostyrelsens sammanträde 22–23 april 2009 (§ 33) skärptes formuleringarna i vapenkriteriet, som numera lyder:

Svenska kyrkan avstår från placeringar i bolag som i icke obetydlig omfattning tillverkar eller säljer vapen eller krigsmateriel.

Svenska kyrkan utesluter investeringar i bolag som är aktivt involverade i utveckling och produktion av särskilt inhumana vapen eller dess specialkomponenter. Med aktivt involverade avses tillhandahållandet av produkter och tjänster som är specifikt anpassade för vapnet.

Definition av vapen och vapenrelaterad krigsmateriel

Med vapen avses produkter avsedda att döda, stympa eller ödelägga och som säljs för militära ändamål. Med krigsmateriel avses produkter eller delkomponenter som är speciellt utvecklade för att ingå i vapen eller vapensystem. Produkter och tjänster som omfattas av Svenska kyrkans policy utgår från bilaga 1 till förordningen (1992:1303) om krigsmateriel, som kan hämtas från hemsidan för Institutet för Strategiska Produkter (ISP). Produkter som omfattas är all krigsmateriel för strid (KS) samt de produkter och tjänster under övrig krigsmateriel (ÖK) som signifikant modifierats för att användas i KS. Övriga produkter i bilagan omfattas ej då de bedöms ha dubbla användningsområden (militärt/civilt) och/eller saknar tydlig koppling till stridsfunktionen.

Definition av särskilt inhumana vapen

Med särskilt inhumana vapen menar Svenska kyrkan sådana vapen som strider mot folkrättens principer om att vapen måste kunna diskriminera mellan civila och militära mål och inte får ha oproportionerlig skadeverkan. Vapen bedöms utifrån dessa två principer uteslutande, oavsett om det finns internationella avtal som reglerar det specifika vapnet eller inte. Således bedöms kärnvapen

genom sin icke-diskriminerande och oproportionerliga skadeverkan strida mot Svenska kyrkans policy även om ett internationellt avtal (Icke-spridningsavtalet) tillåter kärnvapen i viss utsträckning. Exempel på vapen som uppfyller Svenska kyrkans definition av särskilt inhumana vapen: massförstörelsevapen (WMD), vapen reglerade i CCW (Convention on Certain Conventional Weapons), personminor, klusterbomber samt vapen som innehåller utarmat uran.

Pacifism och rättfärdigt krig

Det finns i huvudsak två linjer genom kyrkans historia när det gäller synen på våld och krig, den pacifistiska synen och läran om det rättfärdiga kriget. I grunden tar båda perspektiven avstånd från kriget som idé, men den senare kan identifiera situationer där våld och krig är det minst onda alternativet.

Under de första århundradena när den kristna kyrkan var förföljd i det romerska imperiet, var det den pacifistiska ståndpunkten som dominerade. När kyrkan på slutet av 300-talet blev statsbärande religion ändrades perspektiven och läran om det rättfärdiga kriget började utvecklas. Kyrkofadern Augustinus och så småningom Tomas av Aquino kom att spela viktiga roller för denna utveckling. Samtidigt som läran om det rättfärdiga kriget blev den dominerande ståndpunkten också i de reformatoriska kyrkorna, levde den pacifistiska linjen kvar. Läran om det rättfärdiga kriget bygger bl.a. på ett antal kriterier som t.ex. 1) det måste gälla en rättvis sak; 2) bruket av våld måste vara den sista utvägen när andra vägar prövats och misslyckats; 3) fördelarna för mänskligheten måste väga över det onda som kriget innebär.

Pacifism och det rättfärdiga kriget lever kvar som principer bland kristna, men dagens verklighet i världen blir alltmer komplicerad och det blir allt svårare att renodla endera linjen. Inte minst har representanter från kyrkorna i syd pekat på detta när man t.ex. pekar på sambandet mellan fred och rättvisa: utan rättvisa ingen fred. De katolska biskoparna i Latinamerika diskuterade i biskopskonferensen i Medellín i Colombia det institutionaliserade (eller strukturella) våldet, dvs. de strukturerade orättvisorna. Det var detta och inte det väpnade våldet som man såg som det verkliga hotet mot människor, som måste angripas för att fred ska kunna skapas.

Svenska kyrkan, Internationellt arbete – Hela världen

Svenska kyrkans mission (SKM) bildades 1874 och Lutherhjälpens 1947. Från 1970-talet och framåt har frågan om hur SKM och Lutherhjälpens ska samverka diskuterats på olika plan. Under 70-talet tillkom flera gemensamma samarbetsorgan för t.ex. rekrytering av utlandspersonal och bildarkiv och filmproduktion och 1978 flyttade man till ett gemensamt kansli i Uppsala. Kyrkomötesreformen 1985 innebar förändringar för båda organisationerna liksom när också övriga centrala organ på nationell nivå i Svenska kyrkan 1994 flyttade till det om- och utbyggda Kyrkans hus i Uppsala. Vid kansliöversynen av Svenska kyrkan på nationell nivå 1997 integrerades SKM och Lutherhjälpens helt i det nya kyrkokansliet och det mesta av kanslierna för de båda organisationerna fördes samman i Avdelningen för internationell mission och diakoni på det nya kyrkokansliet. Som juridiska personer levde organisationerna kvar ytterligare några år. Hösten 2002 fick de ett gemensamt styrorgan genom att Kyrkomötets beslut 2001 om inrättandet av Nämnden för internationell mission och diakoni genomfördes. Samtidigt upplöstes nämnderna för SKM respektive Lutherhjälpens. Verksamhets-

utvecklingen av det internationella arbetet i Svenska kyrkan 2006 – 2008 ledde fram till att de s.k. varumärkena SKM och Lutherhjälpen inte längre används utan att insamlingsarbetet i Sverige bedrivs under beteckningen *Svenska kyrkan, Internationellt arbete – Hela världen* medan verksamheten utomlands sker i Svenska kyrkans namn. Häri ryms numera allt det arbete som tidigare utfördes av SKM och Lutherhjälpen.

I samband med relationsändringen mellan Svenska kyrkan och staten 1 januari 2000 öppnades möjligheten för Svenska kyrkans stift och församlingar att ur budget anslå medel till internationell diakoni och mission. Detta regleras i Kyrkoordningens skrivningar om församlingar och stift, 2 kap., 1 §: och 6 kap., 4 §.

Anslagen från stift och församlingar till den internationella verksamheten har ökat under de senaste åren och uppgår nu till sju miljoner kronor från cirka 10 procent av församlingarna och en miljon sjuhundra tusen kronor från stiftet. Summan från stiftet har ökat, men 2008 var det bara tre stift som anslog medel mot sex stift 2006.

Tidigare behandling i Kyrkomötet

Ombudsmötet 1998

Ombudsmötet 1998 behandlade en motion (1998:508) om opinionsbildning kring vapenhandel utifrån det faktum att en stor del av vapenöverföringen sker till fattiga länder. Ekumenikutskottet framhöll att frågan om vapenhandeln är komplex där kapprustningen å ena sidan måste kritiseras men där å andra sidan man måste bejaka varje lands rätt att försvara sitt folk. Utskottet menade sig ha en allmän uppfattning om frågans vikt men saknade en helhetssyn på hur Svenska kyrkan ska agera och driva opinion. Utskottet var inte berett att bifalla motionen men uttryckte en förväntan på Stiftelsestyrelsen att man under innevarande valperiod skulle redovisa en helhetssyn vilket också blev Ombudsmötets beslut.

Ombudsmötet 1998 behandlade också motion 1998:509, som pekade på vikten av att internationellt bistånd inriktas mot rättvis handel. Ekumenikutskottet framhöll här arbetet kring Global ekonomi som ägde rum i SKM:s och Lutherhjälpens regi. Man menade att arbetet kring internationell handel och rättvisa är viktiga frågor men att en förstärkning på detta område skulle innebära att ta resurser från andra angelägna områden. Utskottet föreslog Ombudsmötet att avslå motionen vilket också blev Ombudsmötets beslut.

Kyrkomötet 2001

Kyrkomötet 2001 hade att ta ställning till Kyrkostyrelsens skrivelse (KsSkr 2001:8) om Svenska kyrkans helhetssyn vad gäller vapenhandel, bistånd och konfliktförebyggande. Skrivelsen ska bl.a. ses mot bakgrund av den uppmaning till redovisning om helhetssyn som Ombudsmötet 1998 bad Stiftelsestyrelsen om med anledning av motion 1998:508. Utskottet konstaterade att skrivelsen innefattar en utveckling från en jämställdhet mellan de tre perspektiven konfliktförebyggande, vapenhandel och bistånd till att omfatta en konfliktförebyggande helhetssyn som det grundläggande perspektivet med konsekvenser för såväl bistånd som vapenhandel. Utskottet konstaterade vidare att inte enbart vapen för direkt våld utan även vapen i form av strukturellt våld (t.ex. genom ekonomiska orättvisor) måste behandlas i en helhetssyn som syftar till konfliktförebyggande. Utskottet menade att alla dessa dimensioner av konfliktförebyggande sammanstrålar i det av KV initierade *Årtiondet för att övervinna våldet*, 2001–2010 och förordade därför att Kyrkostyrelsen år 2005 till kyrkomötet redovisar Svenska kyrkans insatser under

Årtiondet för att övervinna våldet innefattande såväl direkt som strukturellt och kulturellt våld i de internationella såväl som de nationella sammanhangen. Kyrkomötet hade också att ta ställning till tre motioner i anslutning till skrivelsen: KMot 2001:98 om att stärka försvarsviljan med tonvikt på de civila aspekterna och att Svenska kyrkan utvecklar sin roll i fredsarbetet, KMot 2001:102 om etiska kriterier för kapitalplacering med prioritet på fredsindustriella projekt samt KMot 2001:104 om att uttala Svenska kyrkan syn på vapenproduktionen. Utskottet föreslog Kyrkomötet bifalla KsSkr 2001:8 samt motionerna 2001:98 och 2001:102 men avslå motion 2001:104, vilket också blev Kyrkomötets beslut.

Kyrkostyrelsens skrivelse (KsSkr 2001:6) till Kyrkomötet om "Vissa frågor om Svenska kyrkans organisation på nationell nivå" innehöll bl.a. förslag om tillskapandet av ett samlat styrorgan för Svenska kyrkans internationella mission och diakoni, Nämnden för internationell mission och diakoni. Samtidigt föreslogs de nuvarande nämnderna för Svenska kyrkans mission och för internationell diakoni/Lutherhjälpen upphöra. Frågan bereddes i Organisationsutskottet, men Ekumenikutskottet hade beretts tillfälle att yttra sig och tillstyrkte skrivelsens förslag om ett samlat styrorgan för den internationella verksamheten. Organisationsutskottet föreslog Kyrkomötet att anta Kyrkostyrelsens förslag om ett samlat styrorgan för Svenska kyrkans internationella arbete och inrätta Nämnden för internationell diakoni och mission, vilket också blev Kyrkomötets beslut.

Kyrkomötet 2005

Kyrkostyrelsens skrivelse (KsSkr 2005:5) innehåller den halvtidsrapport för Svenska kyrkans verksamhet inom ramen för *Årtiondet för att övervinna våldet* som Kyrkomötet 2001 uppdrog åt Kyrkostyrelsen att presentera. Ekumenikutskottet tog tacksamt emot rapporten och föreslog att den skulle läggas till handlingarna. Rapporten innehåller exempel på många angelägna engagemang och initiativ som Svenska kyrkan är delaktig i. Utskottet uttryckte en förväntan att arbetet skulle fortsätta årtiondet ut och såg fram emot en slutrapport när årtiondet är avslutat. Samtidigt konstaterade utskottet att betoningen främst ligger på vad som sker i det internationella sammanhanget. Utskottet efterlyste därför rapporter om vad Svenska kyrkan är delaktig i i det svenska samhället, förutom engagemanget inom SKR. Utskottet föreslog slutligen Kyrkomötet att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att lämna en slutrapport över engagemanget i *Årtiondet för att övervinna våldet* till Kyrkomötet 2011.

Ekonomi- och egendomsutskottet hade att ta ställning till motion 2005:15 om Svenska kyrkans aktieinnehav i vapenindustrin med förslag att i första hand införa nolltolerans för Svenska kyrkans aktieinnehav i vapenindustrin och i andra hand sänka gränsen till tio procent. Utskottet menade att kyrkan ska sträva efter att undvika placeringar i verksamheter som är skadliga men konstaterade att det pågår ett kontinuerligt arbete med etiska kriterier för kapitalplaceringar och föreslog därför Kyrkomötet att avslå motionen. Vid behandlingen i plenum föreslog Caroline Krook att Kyrkomötet skulle ge Kyrkostyrelsen till känna att en ändring av Svenska kyrkans nationella finanspolicy bör övervägas så att innehav av aktier i sådana bolag utesluts vilkas omslutning till mera än tio procent avser tillverkning av och handel med vapen. Detta blev också Kyrkomötets beslut.

Kyrkomötet 2007

Till Kyrkomötet 2007 förelåg två motioner (2007:16 och 2007:22) som båda föreslog Kyrkomötet uppdra åt Kyrkostyrelsen att slå vakt om Lutherhjälpens namn och identitet. Ekumenikutskottet betonade att det frivilligengagemang som

präglat Lutherhjälpens arbete måste tas tillvara för framtiden och att det kan tjäna som modell för att utveckla frivilligt engagemang inom Svenska kyrkan. Utskottet menade att den pågående utvecklingen av det internationella arbetet inom Svenska kyrkan väl förvaltar det som utskottet uppfattar som lutherhjälpsidentiteten. Det vore då fel att mitt i denna process föreslå att Lutherhjälpen skall vara det samlade namnet för Svenska kyrkans internationella diakoni. Utskottet menade dock att nämnda process måste få ta tid och frågorna måste bli ordentligt bearbetade. Utskottet föreslog därför Kyrkomötet att avslå båda motionerna vilket också blev Kyrkomötets beslut.

Utskottets överväganden

Tiden är inte inne för ensidiga initiativ från Svenska kyrkan

Utskottets förslag: Kyrkomötet avslår motion 2009:47.

Motionärerna belyser tydligt att kyrkans fredsarbete och arbetet för en ansvarsfull vapenindustri och restriktiv vapenexport måste bedrivas med insikt om de många komplexa samband som aktualiseras. Frågan berör bland annat handelsfrågor, frågor om kulturer och religioner, utvecklingen på klimatområdet och den nödvändiga omställningen för att skapa en i alla aspekter hållbar samhällsutveckling. Svenska kyrkan är redan involverad i fredsarbete nationellt och internationellt och alltid i starka partnerskap med andra kyrkor, ekumeniska organisationer och andra aktörer för en fredlig utveckling.

Motionärerna anger två mycket specifika åtgärder som Svenska kyrkan föreslås initiera. Förslaget om en bred process med inflytelserika företrädare för religioner, fredsinstitut och regeringar är både komplicerad och resurskrävande och förutsätter därför aktiv medverkan och ägarskap från fler aktörer än Svenska kyrkan och Liv- och Fredsinstitutet. Förslaget om en uppvaktning av regeringen är å andra sidan mycket enkel och kräver inga särskilda resurser alls, men den typen av insatser planeras redan inom ramen för SKR:s arbete och en uppvaktning från Svenska kyrkan skulle inte tillföra något i detta skede.

Utskottet anser att de insikter som motionärerna ger uttryck för bör beaktas av Kyrkostyrelsen i Svenska kyrkans fortsatta arbete för gemensam säkerhet och en ansvarsfull och restriktiv vapenexport men anser inte att det i dagsläget är lämpligt att begära de specifika insatser som föreslås i motionen.

Arbetet för fred och global rättvisa bedrivs redan med målmedvetenhet och intensitet

Utskottets förslag: Kyrkomötet avslår motion 2009:81.

Motionären föreslår ett antal åtgärder för att intensifiera Svenska kyrkans och det ekumeniska arbetet för fred och rättvisa i världen. Så länge det inte råder fred och rättvisa i världen kan arbetet givetvis intensifieras. Det framgår dock i den bakgrundsbeskrivning som ges i detta betänkande att Svenska kyrkan redan driver ett intensivt fredsarbete i många aspekter och på många arenor. Svenska kyrkan är en aktiv aktör för ett fredligare och rättvisare samhälle i Sverige och internationellt. Det framgår också att Kyrkostyrelsen regelbundet och senast detta år sett över sitt regelverk för etik i den kapitalförvaltning man ansvarar för. Vidare pågår det inom ramen för planerad insamlingsverksamhet ett arbete för att öka för-
samlings och stifts budgeterade anslag till internationell mission och diakoni.

Mot denna bakgrund menar utskottet att ett tillstyrkande av motionärens förslag inte skulle utveckla eller förändra redan planerad verksamhet i något väsentligt avseende. Utskottet föreslår därför att motionen avslås.

Eu 2009:3

Uppsala den 22 september 2009

På Ekumenikutskottets vägnar

Gerd Gullberg-Johnson, ordförande

David Axelson-Fisk, sekreterare

Beslutande: Gerd Gullberg-Johnson, ordförande, Bengt-Åke Gustafsson, Inger Svensson, Lars Stjernkvist, Agneta Brendt, Solveig Thorkilsson, Anna Lena Wik-Thorsell, Margareta Nisser-Larsson, Inga Alm, Erik A Egervärn, Birgitta Wrede, Angela Boëthius, Lennart Sacrédeus, Margareta Nybelius och Anki Erdmann.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Erik Jonsson, Sune Frisk, Lena Schachinger, Olof Marcusson, Karin Uggla, Christina Andersson, Astor Karlsson, Kerstin Jönsson, Lars-Gunnar Frisk, Johan Sobelius, Margareta Ullhammar, Britta Olinder och Fredrik Sidenvall.

Biskoparna Carl Axel Aurelius och Erik Aurelius har deltagit i utskottets överläggningar.